

Fönsterlagande på gamla skolan

Sent omsider har fönsterlagandet kommit igång. Det var en sen vår, en krånglig sommar och en mycket sen skörd som satte käppar i hjulet för våra planer. Men nu är det första fönstret fixat (skall ännu målas) och tanken är att måndagskvällarna (kl.18-20) skall användas för att sätta de resterande fönstren i skick. Nu då möbelkursen börjar vara slut så går det bra att ta med egna fönster och arbeta med dem.

Som Ewa-Maria Wiik berättade under fönsterkursen i våras så tar det en grym tid att sätta fönstren i skick och det har jag också konstaterat. Men det går bra att syssla med det hela vintern – man bara tar bort bågen och sätter in en ram med plast runt i stället. Den är inte vacker men ger bättre isolering än det enkla fönstret ifall man sätter plast på bägge sidor om ramen. Ramen skruvar man enkelt ihop av ribbor med en skruv i varje hörn. Det är bara bra om den ger efter litet för gamla fönsterkarmar är inte alltid i 90 graders vinkel. Bäst är att använda växthusplast som tål sol och är mycket seg.

I Sveriges TV går nu en mycket bra serie "Det sitter i väggarna" om vården av gamla hus och del 2 handlade om fönster. Programledaren Erika Åberg har en bra inställning till arbetet. Det räcker bra att bara ta bort det kitt som är löst och ersätta det. Att ta bort glaset och all målning och börja från noll är ett jättejobb som inte alls är nödvändigt ifall fönstrets trädelar inte är helruttna och måste bytas.

Man kan gärna göra det med en fönsterbåge och därefter inser man kvickt att det inte lönar sej.

Ewa-Maria hade ett bra recept på hur man förbättrar kitt som spruckit (men sitter fast ordentligt). Man blandar linoljekitt med terpentin och smörjer på det gamla kittet (efter det man tagit bort målfärgen). Då får man nytt kitt i sprickorna och det gamla kittet mjuknar. Då terpentinen torkat bort så kan man måla. Men man skall reservera ganska lång tid för det tar tid för kittet att torka och likaså tar det tid för linoljefärgen att torka innan man drar på nästa lager.

Linoljefärg MÅSTE strykas på tunt och man skall absolut inte försöka få den att täcka som med nya plastfärger. Den plastfärg som torkar fort ger emellertid en mycket dålig yta. Det ser bra ut men fäster inte ordentligt i trä i motsats till linoljefärg som suges in. Inom kort flagar plasten bort i bästa fall – i sämsta fall sitter den kvar och täcker in fukten (som alltid kommer in genom någon spricka) varvid träet ruttnar. Så plastfärg är rena giftet för trä. Ytan kan se bra ut men inuti är allt trä genomruttet.

Vid fönsterrenovering skall man räkna med veckor – inte dagar – just därför att torktiden tillkommer. Man kan förstås sätta in fönsterbågarna direkt och lämna målandet till nästa sommar också. Det vill bli litet tumavtryck i kittet men de kan lätt jämnas ut.

Först petar man alltså bort allt löst kitt riktigt försiktigt. Det är besvärligt att skära till nytt glas av den gamla sorten som bara är 2 mm tjockt. Det går med en skärare som har oljesmörjning men då skall glaset ligga på mycket jämnt underlag (filt eller papp). Med en linjal som skruvas fast med tvingar MYCKET försiktigt så får man snittet rakt. Skäraren skall ge ifrån sej ett jämnt surrande hela vägen. Och man bör få snittet med en enda gång. Hack i kanten får inte finnas på de tunna glasskivorna.

Små sprickor i hörnen behöver inte betyda att hela glaset skall bytas ut. Det finns väderbeständig tejp som man kan sätta på bägge sidor om spricken och så klarar sej fönstret åter i många år. Jag hade lappat våra fönster med vanlig dokumenttejp för ett tiotal år sedan men den tålde inte solljuset.

Ifall man måste ha bort en söndrig ruta så sitter ofta en del av kittet som berg. Då är det bra att använda en värmelampa för att mjuka upp det först. Gör ren glaset ordentligt före det för det kan upphettas för mycket där det är smutsigt. Vi har en Speedheater lampa på gamla skolan. Då kittet är borta dra man försiktigt ut stiften som håller glaset med en tång (sidavbitare) och skrapar rent det med en glasskrapa. Med nya vassa bett behöver man inte trycka på så hårt (och riskera att rutan spricker).

Om man tagit bort rutan så är det bra att ta bort allt gammalt kitt och all målning i falsen med Speedheatern. Därefter kan man olja in falsen med linolja eller måla den med linoljefärg. Detta för att träet inte skall dra linoljan ut kittet som då blir för torrt och faller bort. Det är ju bara krita om man tar bort linoljan.

Då falsen är behandlad och torr så dra man på ett lager med linoljekitt innan man lägger på rutan. Kitter får gärna vara litet blötare under rutan än sedan utanpå. Linoljekitt består av krita och linolja och man reglerar mjukheten genom att sätta till mera linolja eller mera krita. Jag tyckte det var överdrivet att tömma hela burken med kitt och knåda det men det är faktiskt en bra idé. Man bara håller ut allting på ett bord med linoleumskiva och blandar med en spackel tills det har lämplig mjukhet. Det skall helst inte fastna i fingrarna – mera krita tills det släpper. Men under glaset får det vara litet mjukare. Är det för mjukt så blir det besvärligt att kitta falsarna utanpå glaset. Är det för styvt så ligger inte glaset jämnt i falsen som på bilden nedan. Där finns också för litet kitt under glaset. Lägg på ordentligt med löst kitt – det är lätt att skrapa bort det som kläms ut ur falsen.

Då glaset ligger jämnt i flasen så slår man in stiften som håller fast rutan. En liten hammare med tejp runt huvudet är bäst. Stiften kommer i långa stänger och man viker en bit i litet mer än 90 grader vinkel och slår in det. Lyft inte hammaren från glaset utan låt den följa glaset hela tiden.

Därefter fyller man falsen med kitt och ser till att det pressas ordentligt mellan glaset och falsen. Man drar det jämnt med spackeln eller kittkniven ungefär jäms med falsens

yttre kant. Det behöver inte vara vackert bara det är tätt. Som Erika sa i sitt program så syns falsen inte alls då man ser på ett hus. Falsen torkar långsamt med linoljekitt och det är bra för då kan man jämna den långt senare. Nedan var kittet för löst och det var besvärligt att jämna ut. Senare då jag använde torrare kitt så blev det snyggare. Men alltför torrt kitt är också svårt att släta ut. Det är bara att pröva sej fram.

Då kittet torkat skall bågen målas även om endel målar direkt på fuktigt kitt. Med linoljefärg så är det samma material som i kittet men det tar längre tid för fogen att torka då.

Sedan skall fönsterbågen passas in och hyvlas så fönstret går bra att öppna så den sista målningen gör man helst på sommaren då bågarna är på plats och fönstret kan stå öppet en vecka innan nästa målning.

Med den här farten så tar det flera år innan fönstren på gamla skolan är klara. Men det är solsidans fönster som är först i turen. Norrsidans är i mycket bättre skick. Och ramarna med plast kan flyttas till nya fönster i den takt arbetet fortskrider.

Nu är också kaminen i fullt bruksskick. Jag satte in ett galler runt den för att skydda folk och få. Med en eldning (en

påfyllning) får man på en kvart temperaturen i slöjdsalen att stiga ett par grader. Men draget i den höga pipan är våldsamt så man måste absolut stänga nedre luckan då elden tagit fart. Annars spräcker man hela kaminen.

Bara möbelkursen får bort de sista möblerna är det fritt fram att använda slöjdsalen för bysborna. Vi har värmepumpen på och temperaturen har varit kring +15 grader (utan kamineldning). Mycket varmare vill man inte ha då man arbetar. De andra utrymmena är också varma och i det här vädret har de hållit över + 17 grader med värmepumparna på minimum.

